

струка. Као пожртвованом револуционару и човјеку од акције биле су му повјерене одговорне дужности у омладинском покрету прије рата, као и у току ослободилачког рата и социјалистичке револуције. Поред осталог, био је секретар Покрајинског комитета СКОЈ-а за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију и предсједник Црногорске народне омладине. Такође је био члан Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и члан Централног комитета СКОЈ-а. Учествовао је на Петој земаљској конференцији КПЈ и Шестој земаљској конференцији СКОЈ-а. Његов неуморни рад прекинула је прерана смрт. За ратне заслуге проглашен је за народног хероја 1945. године.

Обиљежавајући 60-годишњицу Будовог рођења (1914-1974), Дом омладине „Будо Томовић“ у Титограду издао је књигу под насловом БУДО (под уредништвом Вукале Ђерковића и у редакцији: Ико Мирковић, Вукалица — Бедо Милутиновић и Радојица Поповић). То је зборник маних радова о Буду Томовићу. Чине га три дијела.

У првом дијелу књиге објављена су сјећања Будових савременика и сарадника и мањи радови есејистичко-научног карактера. Сјећања су веома интересантна, поготову она која су настала још у току ослободилачког рата и социјалистичке револуције, или непосредно после завршетка рата. Таква су сјећања Блажа Јовановића објављена још 1944. године („Омладински покрет“) и Бранка Драшковића („Омладина“, 1946). Веома су интересантна и сјећања

Ика Мирковића, др Саше Божовића, Веца Радичевића, Предрага Стојковића и других. Овдје су објављени и есејистичко-истраживачки радови као: Ратка Буровића, др Ника С. Мартиновића и Бранка Кркељића. Тематика о којој ови аутори говоре чини ове прилоге веома значајним за свестраније познавање политичке активности Буда Томовића. Овакво казивање о револуционару веома је приступачно за ширу читалачку публику.

У другом дијелу књиге објављено је неколико Будових написа и говора. То су у ствари документи који говоре о епохи у којој су настале.

Трећи дио књиге сачињава неколико написа из листа „Глас Црне Горе“ (1939) чији је уредник био Томовић.

Књига је илустрована фотографијама и другим значајнијим документима који говоре о Буду.

Узевши у цјелини, ова публикација представља прилог свестранијем упознавању личности Буда Томовића. Када се буде писала монографија о њему, она се неће моћи мимоћи. За нека питања она ће бити и полазна база за даља истраживања. Ово је лијеп примјер настојања да се прикупе, припреме и публикују подаци о истакнутом револуционару чије дјело служи за узор младим генерацијама. Очекивати је да ће он подстаћи и остале установе које носе имена истакнутих револуционара, културних и научних радника, да се и о њима припреме сличне публикације.

Ј. Р. Војовић

К. Э. КИРОВА: ИТАЛЈАНСКАЯ ЕКСПАНСИЯ В ВОСТОЧНОМ СРЕДИЗЕМНОМОРЬЕ

Изд. „Наука“, Москва 1973, стр. 302.

У совјетској, а и западноевропској историографији тзв. „мирно продирање“ Италије у неке земље и области источног Средоземља у цјелини је врло мало обрађивано. Има, додуше, мањих радова о појединим питањима италијан-

ске експанзије у томе правцу, али су расути по бројним публикацијама широм свијета. И у другим, крупнијим, радовима има узуредних разматрања о неким аспектима италијанске колонијалне политике у источном Средоземљу. Ки-

ра Емануиловна Кирова покушала је да овим својим радом надохнади ту празнину. Да би написала овај рад, она је морала изучити обимну објављену и необјављену грађу, како на руском тако и на више западноевропских и других језика. Њен обиман рад се, углавном, базира на необјављеним документима Архива спољне политике Русије, који за изучавање питања која се у студији обрађују имају крupan значај. Изучила је преписку царске руке владе са својом дипломатским представницима у Италији, Француској, Бениглеској, Њемачкој, Аустро-Угарској, Турској, Грчкој, Србији, Црној Гори и другим државама. Кирова је истакла изваредан значај руске архивске грађе за изучавање италијанске експанзије на источно Средоземље, нарочито на Балкан. Она истиче да су неки руски дипломати, нарочито онај који је боравио на Цетињу, у својим извјештајима подробно писали о продору италијанског капитала, а тиме и италијанској експанзији на Балкан.

Када је млада и релативно слаба империјалистичка држава Италија почетком XX вијека покушавала да се укључи у нову подјелу свијета, своје аспирације усмјерила је на дио Балкана и источног Средоземља. Њено ангажовање на овом подручју, нарочито на Балкану, компликовало је сукобе сила око утицаја на овом подручју. Због тога стари ривали Русија и Аустро-Угарска — са нарочитом пажњом прате јачање њеног утицаја на Балкану. У то вријеме руски дипломатски представници добијају посебна задужења да буду прате италијанску експанзију (описничку политичку). Користећи повољне околности, К. Е. Кирова је прије свега саопштила руску архивску грађу о италијанској политици у Источном Средоземљу. Како, изгледа, није имала могућности да обимније користи необјављену архивску грађу западног пријекла, морала се ослонити на познате збирке архивске грађе које су обављене у Италији, Бениглеској, Аустрији и Њемачкој.

Ту празнину она је покушала надомјестити обилатим коришћењем, прије свега, радова из италијанске историографије, бројне италијанске штампе, записника сједница италијанског парламента, публикација дипломатских докумената низа држава.

Аутор себи није поставио задатак да у потпуности изучи сва питања из италијанске експанзије на источно Средоземље, већ се ограничио да на основу доступних му материјала освијетли основне линије тога питања. Он се одлучио да изучи три главна питања италијанске експанзије у источно Средоземље: 1) улогу италијанске експанзије у источном Средоземљу и одлуку Италије да у првом свјетском рату ступи на страну Антанте; 2) италијанску економску експанзију у источном Средоземљу и 3) идеолошки утицај Италије у источном Средоземљу.

Своју студију К. Е. Кирова је подијелила на десет глава и на закључке. У првих шест глава обрадила је неке црте италијанске економске политике и идеологије почетком XX вијека, политику Италије према Турској, Либији, Малој Азији и средњем Истоку. За југословенску историографију од већег су значаја наредне четири главе, у којима су обрађени неки аспекти италијанске политике према Албанији и Црној Гори и изложен дио руског материјала о Дунавско-јадранској железници.

Глава која се односи на Црну Гору написана је на основу извјештаја руских посланика на Цетињу, неколико мањих радова из совјетских издања, италијанске штампе и публицистичке почетком XX вијека. Када се зна да се Русија енергично проливила продору италијанског капитала и утицаја у Црну Гору, и да су извјештаји руских конзула који су у то вријеме боравили на Цетињу били дијелом пристрасни, требало их је уредити са другим, прије

свега са црногорском грађом. Резултати истраживања К. Е. Кирове о италијанском капиталу у Црној Гори у основи су тачни, али је она пропустила да искористи неколико добрих радова о италијанској инфлацији на Балкан који су објављени у нашој земљи.

Аутор је доказао да је италијанска експанзија у источном

Средоземљу била мотивисана не само економским већ, у знатној мјери, и политичким мотивима. Она исправно тврди да је продор Италије у ову област заоштрио њене односе са дотадашњим савезницима — Њемачком и Аустро-Угарском, и био један од разлога да стане на страну Антанте у првом свјетском рату.

Радоман Јовановић